ހުދަރި ބަލައި ފާޅު ކިޔުމުގެ ނަޒަރަކުން

ކަލާފާނުގެ ޒުވާން

ކާފާ އަލީ އިބްރާހީމް މަނިކު

CENTRAL MCHE LIBRARY

(335 ވަނަ އަދަދާ ގުޅޭ)

"so this lord, in chagrin for the loss of his offices at the nephew's return, began to take counsel with his sister, the queen, as to the means of avenging himself; and her anger against the prince was greater than his. the first means they took was by charms and sorceries, which are very frequently employed, to work both good and avil. In this business they employed many to work sorceries, which they call Quenuery, against both the king and his nephew, who were very sick thereby. "

(ޕިރާޑް. ސ - 274)

ދެންއޮތީ ކަލާފާނުގެ ޖިހާލަތްތެރިކަމާ ޕިރާޑް ދަމުދަ އެތީ ގެތެރެއިން ރަސްމީގެރިކަމުގެ. ޕިރާޑް ޖިހާޒު އިވީގޭގައި އެތެރެކަރަން ފަރަންސޭސި ބަހުން ޖިހާޒާއި ހިސާބު ދަސްކޮށްދިނީ ޕިރާޑެވ. ވުމުއާ، ހަމައެކަނި މިކަމުން ނޫން އެތެރޭ ޕިރާޑުގެ މުތަރުއްކަން ސާބިތުކޮށްދެއެވެ. ޕިރާޑުގެ ދަތުރުނާމާގެ އިނގިރޭސި ތަރުޖަމާގައިވާ އިބާރާތް ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

" I tought him to cipher and write in French;"

(ޕިރާޑް. ސ- 274)

2- ދެވަނަ މިސާލަ، ކަލާފާނުގެ ބައްޕާފުޅު އަވަހާރަވެއްޖެ އިނގިލާބު އަނބިކަނބަލުން ކަލާފާނުގެ ދަރިކޮޅަށް "ރާނި ކިލެގެ" ގެ ބޭބޭ ފުރުދަރިކިލެގެ ގެ ފިރިހެންދަރިކަލުންނެވެ. މެދުންނެވި ފުރުދަރި ކިލެގެ ގެ ދަރިކަލުންނަށް ޕިރާޑުގެ އަނގަ ބޭޒާރި ރަސްމީގޮތުގެ ތެރެއިން އަކަކަމަށް ޕިރާޑު ޖިހާޒުއިވެއެވެ.

ޕިރާޑު ބައްޕަކަމަށް ގޮތުގައި، ކަލާފާނުގެ ބައްޕާފުޅު އަވަހާރަވުމުން ކަލާފާނުގެ ދަރިކޮޅަށް ބެލެހެއްޓުމަށް ފަރާތްކަމާއި ސަލާމަތުގައި ކަލާފާނުން އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް ކަލާފާނުގެ

conspired against the king's life, with design to make this boy king and his father lieutenant-general, and to divide all the offices of state among those of their faction."

(ޕިރާޑް. ބ - 255)

މިބަޔާނުން އެނގިގެންދަނީ ޕިރާޑް މާލެ
އައިއިރުވާ ކަލޭފާނުގެ ދޮންކަލުންނާއި އެ ކަމަނާގެ
ބޭބޭ ދަރިކަލުން ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ކަނބަލުވެސް
ގޮތުން އެ ޒަމާނުގައި ހިނގާފައި އޮތްކަން
ޕިރާޑްގެ އެނގިގެން އެކަމަނާގެ ބޭބޭގެ
ދަރިކަލުންނަކީ ރަސް ކަލޭފާނުގެ
ދުޝްމަނަކަށްވީ، އެނގޭ ޕިރާޑް ބަޔަކުތީ ރިކަން
ގާއިމުކުރިކަމުން ބޭފުޅެވެ.

ކަލޭފާނުގެ ހަމަރުންނަކީ ޕިރާޑްގެ
މުޤުރުންކަމުންވާއިރު، ޕިރާޑް މާލެ އައުމުގެ
ކުރީގެ ކަންތައްތައް ޕިރާޑްން ކިޔައިދީފައި ވާނީ
ޕިރާޑްގެ މުޤުރުންކަމާ ގުޅުކަ ޝަރުކާއިންތެވެ.
ވުމާއިކަ، ޕިރާޑްގެ ދުޝްމަނާގެއިއާވާ ކަލޭފާނުގެ
ޝަރީޢަ ކަންކަން ބަޔާންކުރުމަށް ޕިރާޑްގެ
ގަޑުމަށް އެގޮފާވާ ދެކުގެއި، ޕިރާޑާއި މިދަންނަވާ
ޕިރާޑްގެ މުޤުރުންގެ ހިތުގައި ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް
އޮތް ނަސޭހަތްތެރިކަމާއި ތަޤުއްވާއާއި ކިބައިން ފެނިގެން
ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަހުރިކަން ޕިރާޑް ބަޔާންކުރެއްވުން
ސާބިތުކުރެއެވެ. އަދި ބަޔާންކުރާ އެކަމަކަށް
އިތުރު އެކަށީގެންވާ ތަންކޮޅަކީ ގެންސުރުމެވެ.

ބައްޕާފުޅު އަވަހާރަވުމާ ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގެ
ތެރޭގައި އެކަމަނާއާ ދިމާޔަށް ކަލޭފާނު އިހާނެތިކޮށް
ކަންތައް ކުރައްވަން ފެއްޓެވިއެވެ.
ޙަޤީޤަތުގައި އެކަމަނާ ކަލޭގެ ކުޑައިސާ ބޭފުޅެކެން
ކަލޭފާނުގެ އަޅުބޭފުޅުން ބަދަލު ހިއްޖަވުމުން
އެގޮތުން އެކަމަނާއަކީ އެކަމަނާއި އެކަމަނާގެ
ބޭބޭ ފަރުދާރީ ކަނބަލުގެ، ކަލޭފާނުގެ
އަވަހަށް ކުރަމުން ދިޔުމުން، ނިޔާވުމުގެ ބޭބޭ
ދަރިކަލުން ނަގަސްކަން ދިރުއި ބޭބޭ
ދެފުށުން ޖެހުނު ކަމަކާ ރުޅިއައި، ސަރުކާރުގެ
އެހެން މަގާމެއް އެބޭފުޅުންގެ ގޮފީގާމެއް ކަމަށް
ބައްސަވައިދީ އެވުމަށް. މިދަންނަވާ
ކަންތައްތަކެއްގެން ޕިރާޑްގެ ދުޝްމަނާގެ
އިސްތިހާރު ގޮތުގައި ބައްލަވަން ގެންސުރުމެވެ.

"Some time after this king lost his father, he began to ill-treat the wife that survived him, who was his own step-mother, and was called Manaya Quilague, and whom his dying father had especially commended to his care; where-upon, in her indignation, she was resolved to be avenged. She had a brother who was one of the captains of the realm, very rich and valiant, named pammedery Calogue, whose son, a man of high bleeding, was afterwards one of my greatest friends. This woman, then, and her brother

6- ޕިރާޑްގެ ހަމަޔާއި އިންސާފު:

މީހުންގެ ކިބައިގައި ހަމަޔާއި އިންސާފު ހުރި ވަރަށް އަންގައިދޭނީ ވެސް، އެ މީހަކު ކުރާ ކަންކަމުންނެވެ، އަދި އެ މީހަކު ދައްކާ ވާހަކައިންނެވެ. ކުރުކޮށް ދަންނަވާނަމަ އިހުރުގެ ބަޔަކުންނެވެ.

އެކި ކަންކަމުގައި ވީމާ ބަލަހައްޓާ ގޮތުގައި، ނުވަތަ ވީމާ ފައިސާކުރާ ހާލަތުގައި ހަމަހަމަ ގޮތެއް، ނުވަތަ ވަކިވެރިކަމުގެ ނިންމާކަމާނުވާ ގޮތަށް، އެމީހަކު ހަމަޔާއި އިންސާފުން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް މިކަމުގައި ފުށުނާރާ ނުބެލުމެވެ. މިއީ މިކަން އެނގެން ގޮތެވެ.

މިގޮތުން، ޕިރާޑްގެ ކިބައިގައި ހަމަޔާއި އިންސާފު ހުރި ކިހާ މިންވަރަކަށް ތޯ ބަލައިލުމުގައި ވެސް ދަންނަވަން ޕިރާޑްގެ ދަރުބާރުގެ ތަޢާރަފް. އެއީ، އޭނާއަކީ ކަރަކުވެރިޔާއި ނާންގަ ވާހަކައިވާ ޒަމާނުގައި އަދި އޭނާއަކީ ކަންތައްތަކުގައި ނާންގަ ދާކަށްފައިވާ ގޮތް ބަލައިލުމުގެ ކަމަކަށް ވެއެވެ. އަދިވެސް، ޕިރާޑްގެ ހަމަޔާއި އިންސާފު ހުރި މިންވަރު ވަޒަންކުރުމުގެ ގޮތުން، ކަނޑާފައިވާ އަދި މުޅިއެއްގޮތަކަށް ރަނގަޅުވާނެ ހަމައަކާ (ކަނޑާނުލެވޭ ލިޔެކިޔުންތަކާ) ގުޅުވާ ޕިރާޑް ދެކެފައިވާ ގޮތް، ނުވަތަ ޕިރާޑްގެ ހިތްވަރަ ކަމަކީ ވަރަށް ބޮޑުކޮށް ބައްލަވާށެވެ.

ޕިރާޑު ލިޔުއްވާފައިވާ ގޮތުގައި، ރާއްޖޭގައި މީހުންގެ ދަރަޖައިގެ ތަރުތީބު (ޚާންދާނުގެ މަޤާމާއި، ތަޢުލީމާއި ޢިލްމީކަމާއި، އަދި ހުނަރުގެ ދަރަޖަތައް) ފަދަ ކަންކަމުގެ ހަމަޖެހިފައި އޮވެއެވެ. އެއީ ހަތަރު ދަރަޖައެއްގެ މީހުންނެވެ.

1- އެއްވަނަ ދަރަޖައަކީ، ރަސްގެފާނާއި، ރަސްގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި، ރަސްގެފާނުގެ ބޭފުޅުންނާއި، އަދި ކުރީގެ ރަސްރަސްކަލުންގެ ބޭފުޅުންނާއި، އަދި މިދަރަޖައިގެ އަމީރުންނެވެ.

2- ދެވަނަ ދަރަޖައަކީ، އެކިއެކި ކަންކަމާއި، މަދަނީކަމާ ބަޑޭރުކަމުގައި، ޢިއްޒަތާއި ލަގަބު އެބަޚާއްޞަ ރަސްގެފާނު ދެއްވުމުން ދަރަޖަ ޢުލިވެގެންވާ ބަޔަކެވެ.

3- ތިންވަނަ ދަރަޖައަކީ، ޚާދިމުންގެ ގޮތުން ގާތްމީހުންނެވެ.

4- ހަތަރުވަނަ ދަރަޖައަކީ، އާއްމު މީހުންނެވެ.

ތިރީގައި މިވަނީ، މިދަރަޖަތަކުގެ ހަމަތަ ދަރަޖަ ބެހިފައިވާ ގޮތާމެދު ޕިރާޑްގެ ދަރަޖަތަކާގައި އޭނާ ލިޔެފައިވާ ބަސްތަކެވެ.

" As for the orders and distinctions of the whole people , according to their condition and quality, be it remarked there are four sorts of persons. In the

first are comprehended the king, called Rasquan, the queen, called Renequillague, and those who are of his race and of the lineage of former kings; princes, called Calans, princesses, Camenaz, and great lords. The second is the order of dignities, offices, and rank granted by the king, in the which precedence is likewise carefully observed; the third is the nobility; the fourth, the common people. "

(ޕިރާޑް - ބ. 208 - 209)

މީހުންގެ ރާއްޖޭގެ މިދަންނަވެގެން ދަރަޖަތައް ބެހިފައިވާގޮތް ޕިރާޑް ލިޔުއްވާފައިވާއިރު، އެންމެ ފުރަތަމަ ދަރަޖައިގެ ރަސްކަލާ، ކަލޭފާނުންނާއި ދަރަޖައިގެ މީހުން މަތިވެރި ރާއްޖޭގެ އެންމެ މަތިވެރި ބޭކަލުން. ދެވަނަ ކަލޭފާނީ ދަރަޖަކަށް ރަސްކަލުގެ ވަޒީރު، އަދި ރަސްކަލުން ވެސް މަތިވެރި. އަދި މުސްލިމު ރަސްރަސްކަލުންނަށްވުރެ ވަކިކަމާއި ޕިރާޑް ބާރުގަދަކަމާ ރާއްޖޭގެ އެންމެ މީހުންގެ ދަރަޖައިގެ މަތިވެރިކަން ބޮޑުވެފައި، ދަރަޖައިގައި ހިމެނޭ، އިއްޒަތާއި ވަގުތު (ރަސްރަސްކަލުން) އެނގޭގޮތް ރަސްގެފާނުގެ ދެވޮޑުން ދަރަޖަ އެދުރުގެނޑު މިހާރު. ނަމަވެސް، ޕިރާޑް ބާރުގަދަކަމާ ގުޅިގެން އެންމެ މުޅި ރަސްރަސްކަލުން ވަކިވާ

(ޕީފްކާއިންގެ އަހް) ގެ ފޮނުދާނި މާލެކަން ކަލޭފާނުންނަރު ބޭބޭގެ. އަދި މިބައި ރަސްރަސްކަލުންނަށްވުރެ މަތިވެރި އެންމެ ރާއްޖޭގެ އަޞްލަކީ ބޮޑު އާއިލާއިން ވަޒީރުގެ ކިއްބައި ދެ ބޭފުޅުން ކަމަށް ވެސް ޕިރާޑް ލިޔުއްވާފައިވޭ.

" His sister and he were of the best family in the country, being of nobler birth than the king himself. "

(ޕިރާޑް - ބ. 274)

އަޅުގަނޑުމެން ދެވަނަން ތޫބޫތުކުރާ ގޮތުގައި ވެސް، ކަލޭފާނުގެ ބައްޕަ މުޅިއަތޮޅު ރަސްކަލުންނާ، އެތިމު ކަލޭ ހުރި ކަތީބު ރަސްކަލުންގެ ޚަތީބު ރަސްކަލުންނަށް ދަރިކަލެއް. އަދި! ރާއްޖޭމީހުގެ ހަރުދަނާ ރަނގަޅު ގޮތުގައިވާކަން ނިޝާނުމަތީ ބަލައިލެވޭ. އެތިމުގެ ކަތީބަކީ. މިހެން ބުނާތީ އަޖީ އިރުކަމުން ޕިރާޑް ވެސް އެންމެ ދެތުރުންގެ ލިޔުއްވާފައިވަނީ މިދަންނަވާ ގޮތަށެވެ.

" But to come to the genealogy of this king of the Maldives. I shall tell what I heard there, how he and his family came to the throne. His father had been Catibe of an island. "

(ޕިރާޑް - ބ. 244)

(ނުނިމޭ)